

*Г.О. Сивченко, аспірантка
Київського національного торговельно-економічного університету*

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕПОЗИТАРНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Національна депозитарна система є винятково важливим сегментом Національного фондового ринку і охоплює весь комплекс економічних питань і правовідносин щодо забезпечення прав власності на цінні папери як основи функціонування ринку інвестицій в Україні. Формування ефективної депозитарної системи є необхідною умовою стимулювання трансформації заощаджень в інвестиції. Однак сучасний стан розвитку депозитарної системи в Україні не в змозі забезпечити уніфіковане і високоякісне депозитарне обслуговування інвесторів. З урахуванням сучасних міжнародних тенденцій та нагальних потреб розвитку інфраструктури фондового ринку нашої країни вивчення проблематики депозитарної діяльності є вельми актуальним і своєчасним.

Вивчення проблем функціонування системи депозитарної діяльності є досить новим напрямом для сучасної науки. Актуальні питання, пов'язані з вивченням окремих аспектів досліджуваної проблеми, знайшли своє відображення у працях вітчизняних та закордонних вчених. В Україні проблематикою депозитарної діяльності займається чимало науковців та практиків, серед них такі: С. Бірюк, С. Брус, М. Бурмака, Л. Буянова, А. Головка, М. Лібанов, З. Лапішко, О. Мозговий, С. Хоружий, О. Науменко, Г. Терещенко та інші. У їхніх працях досліджуються проблеми депозитарної діяльності в Україні, описується досвід розвинених країн, втім, до сьогодні актуальним залишається дослідження проблем розвитку депозитарної системи в Україні та визначення шляхів її удосконалення.

У наш час депозитарна діяльність є одним з головних видів професійної діяльності на світовому фондовому ринку.

В Україні Національна депозитарна система є дворівневою і складається з нижнього та верхнього рівнів. До нижнього рівня належать зберігачі, головною функцією яких є ведення рахунків у цінних паперах власників цінних паперів, а також реєстратори, що на основі укладених договорів з емітентами здійснюють рахунки власників іменних цінних паперів. Верхній рівень представлений Національним депозитарієм України, який здійснює функції центрального депозитарію, а саме:

- 1) здійснює стандартизацію обліку цінних паперів;
- 2) проводить кодифікацію випущених цінних паперів;
- 3) встановлює кореспондентські відносини із зарубіжними депозитаріями; депозитарієм ВАТ "Міжрегіональний фондовий союз", що є монополістом на ринку депозитарної діяльності за кількістю цінних паперів, що ним обслуговуються; депозитарієм Національного банку України, що сприяє розміщенню та обігу цінних паперів, випущених державою.

Відповідно до законодавства всі учасники Національної депозитарної системи поділяються на дві групи:

- 1) прямі учасники – депозитарії, зберігачі, реєстратори власників іменних цінних паперів;
- 2) опосередковані учасники – емітенти, організатори торгівлі цінними паперами, торговці цінними паперами, банки, інвестиційні фонди та взаємні фонди інвестиційної компанії, пайові та корпоративні інвестиційні фонди, недержавні пенсійні фонди.

У сучасній українській науковій літературі та в законодавстві немає вичерпного визначення “депозитарної системи”, що, на нашу думку, негативно впливає на розуміння емітентами та власниками цінних паперів сутності даного поняття. Отже, на нашу думку, доцільно таким чином сформулювати дане визначення: Національна депозитарна система – це сукупність взаємопов’язаних економічних та правових інститутів, що своєю професійною діяльністю прямо чи опосередковано впливають на ефективний обіг цінних паперів на фондових ринках.

Важливим елементом ефективного функціонування вітчизняного фондового ринку є розрахунково-клірингова діяльність, що на сьогоднішній день є не дуже розвиненою в Україні. Лише невелика кількість договорів, що укладаються на фондовому ринку, виконуються в режимі “поставка проти платежу”. За станом на 01.03.2009 в Україні функціонує два клірингових депозитарії: Національний депозитарій України та ВАТ “Міжрегіональний фондовий союз”.

Значним недоліком українського фондового ринку є велика кількість договорів, укладених поза його межами. Цей факт свідчить про незацікавленість інвесторів у відкритому укладанні угод.

Законодавство України у сфері депозитарної діяльності не повною мірою відповідає міжнародним стандартам, зокрема рекомендаціям “Групи 30” та Міжнародної асоціації з питань обслуговування цінних паперів. Децентралізовану систему депозитарного обслуговування доцільно трансформувати в централізовану.

У процесі розвитку Національної депозитарної системи доцільно впроваджувати нові принципи та технології, які відповідали б тенденціям світових фондових ринків. Забезпечення прозорості проведення операцій на Національному фондовому ринку повинно підвищити рейтинг країни і таким чином залучити закордонних інвесторів.

Сивченко, Г.О. Основні напрямки розвитку Національної депозитарної системи України [Текст] / Г.О. Сивченко // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика : збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції (21-22 травня 2009 р.) : у 2-х т. – Суми : УАБС НБУ, 2009. - Т. 1. - С. 91-93.